

RAPORT DE EXPERTIZĂ

la proiectul legii pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003 (art.6, 109, 110'1, ș.a.)

(Înregistrat în Parlament cu numărul 539 din 27 Decembrie 2014)

În temeiul Concepției de cooperare dintre Parlament și societatea civilă, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr.373-XVI din 29 decembrie 2005, Centrul de Analiză și Prevenire a Corupției prezintă raportul de expertiză a vulnerabilității proiectului legii pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr.122-XV din 14.03.2003 (art.6, 109, 110'1, ș.a.) prin prisma drepturilor omului.

Evaluarea generală

1. Autorul proiectului este deputat în Parlament, ceea ce corespunde art. 73 din Constituție și art. 44 din Regulamentul Parlamentului.

2. Categoria actului legislativ propus este lege organică, ceea ce corespunde art.72 din Constituție și art. 6-11, 27, 35 și 39 din Legea privind actele legislative, nr.780-XV din 27.12.2001.

Proiectul de lege supus expertizei este elaborat și înaintat cu titlu de inițiativă legislativă în temeiul art. 73 din Constituția Republicii Moldova și art. 47 din Regulamentul Parlamentului.

Acesta modifică și completează, în mod primordial, art.110/1 din Capitolul III, Titlul IV al Părții Generale a Codul de Procedură Penală, precum și alte norme conexe (art.6, alin.(5) art.109, alin.(1) art.115, art.371 CPP), ce vizează procedeele procesuale de administrare a depozițiilor martorilor minori în vârstă de până la 14 ani în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie. Reieșind din prevederile alin.(11) art.58, alin.(5) art.60 CPP, noile procedee de audiere a martorilor se vor aplica și în cazul audierii victimelor și, respectiv, părților vătămate minore în vârstă de până la 14 ani, în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie.

3. Scopul actului (potrivit proiectului și/sau notei informative). Potrivit notei informative, proiectul este elaborat în vederea ajustării legislației naționale la cerințele Convenției Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatarei sexuale și a abuzurilor sexuale, adoptată la Lanzarote la 25 octombrie 2007 și ratificată de Republica Moldova la 19.12.2011, care statuează că, fiecare parte urmează să ia măsurile legislative necesare în scopul asigurării desfășurării procesului penal în interesul superior al copilului și cu respectarea drepturilor acestuia.

În vederea executării acestui deziderat se impune necesitatea perfecționării și evoluării în continuu a normelor de procedură penală ce vizează statutul minorilor în cadrul procesului penal. Ținând cont de necesitatea prevenirii posibilei victimizări secundare a copiilor din partea sistemului judiciar în cadrul procedurilor care îi implică sau care îi afectează pe copii, considerăm că proiectul de lege întrunește condițiile de oportunitate.

4. Nota informativă a proiectului de act legislativ supus expertizei nu conține o argumentare suficientă a

promovării proiectului. Deși proiectul supus expertizării este însoțit de o nota informativă, aceasta reflectă doar opinia autorilor proiectului vis-a-vis de necesitatea modificării procedurii de audiere a martorilor minori în vârstă de până la 14 ani, în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie.

Conținutul acesteia nu reflectă nici o informație despre impactul modificărilor inițiate asupra victimelor și părților vătămate minore în vârstă de până la 14 ani, audiate în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, deși prevederile proiectului propus se vor răsfrânge și asupra acestora, având în vedere că alin.(11) art.58 și alin.(5) art.60 CPP fac trimitere la art.110/1 CPP.

De asemenea, nota informativă nu conține o argumentare științifică care ar ține cont de opinia psihologilor, psihopedagogilor și a lucrătorilor sociali asupra necesității adoptării proiectului.

La fel, nota informativă nu conține careva date statistice privind numărul de cauze penale în care au fost audiați martori, victime și părți vătămate de categoria vizată în actul supus expertizei.

Totodată, autorul proiectului de lege argumentează necesitatea adoptării actului prin necesitatea ajustării legislației naționale la cerințele Convenției Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, adoptată la Lanzarote la 25 octombrie 2007, ratificată de Republica Moldova la 19.12.2011, fără a face referință la un șir întreg de alte acte normative, care, de asemenea, impun necesitatea luării de măsuri speciale în vederea promovării unei justiții prietenoase copiilor. În acest context, menționăm următoarele acte: Liniile directe pentru justiția prietenoasă copiilor, adoptate de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 30 iunie 2010 la Strasbourg; Ghidul Națiunilor Unite pentru Justiția în probleme cu participarea Copiilor Victime și Martori ai Crimelor din 2005; etc.

Potrivit prevederilor lit.d) art.20 al Legii 780-XV din 27.12.2001 privind actele legislative, nota informativă trebuie să conțină „fundamentarea economico-financiară în cazul în care realizarea noilor reglementări necesită cheltuieli financiare și de altă natură”. În nota informativă care însoțește proiectul actului legislativ supus expertizei nu se regăsește fundamentarea economico-financiară a acestuia. Pentru implementarea sa va fi nevoie de suport financiar pentru crearea camerelor de audiere și camerelor de vizualizare, precum și dotarea acestora cu mijloace tehnice pentru înregistrarea audio-video.

5. Sfera de reglementare a proiectului corespunde următoarelor domenii/drepturi:

Drepturi si libertăți individuale:

Dreptul de a nu fi discriminat (art. 16 din Constituția RM)
Libertatea individuală și siguranța persoanei (art. 25 din Constituția RM)
Dreptul la apărare (art.26 din Constituția RM)
Dreptul la viața intimă familială și privată (art.28 din Constituția RM)

Drepturi si libertăți social-politice:

Libertatea opiniei și exprimării (art. 32 din Constituția RM)

Drepturi garanții:

Dreptul cetățenilor Republicii Moldova la protecția din partea statului (art. 18 din Constituția RM)
Dreptul la acces liber la justiție (art. 20 din Constituția RM)
Dreptul de a cunoaște drepturile și îndatoririle (art. 23 din Constituția RM)

Evaluarea de fond a proiectului

6. Respectarea principiului transparenței este asigurată suficient. Considerăm că principiul transparenței a fost respectat, proiectul supus expertizării fiind plasat pe site-ul Parlamentului,

asigurându-se astfel posibilitatea societății civile de a se informa despre proiectele actelor examinate în procesul decizional.

7. Respectarea principiului participării este asigurată insuficient. Având în vedere că proiectul de act normativ supus expertizei propune excluderea bănuितului/învinitului din lista persoanelor prezente în încăperea de vizualizare, ceea ce ar putea genera critici cu privire la încălcarea dreptului la un proces echitabil, considerăm că pe marginea acestui proiect urmau a fi organizate dezbateri și audieri publice.

În concluzie, principiul participării este respectat parțial.

8. Respectarea principiului responsabilizării este asigurată insuficient. Întrucât principiul responsabilizării implică argumentarea necesității adoptării actului examinat în procesul decizional sau justificării acțiunilor, pentru care cetățenii pot da aprecieri performanțelor, dar și responsabilitatea celor care vor realiza actul, considerăm că principiul responsabilizării a fost respectat parțial în proiectul actului normativ supus expertizării.

Principiul responsabilizării este asigurat parțial, deoarece la audierea martorilor, victimelor și părților vătămate minore în vârstă de până la 14 ani, în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie, în camera de vizualizare pot fi prezenți procurorul, apărătorul bănuितului sau învinitului, psihologul, grefierul, reprezentantul legal al minorului supus audierii, reprezentantul legal al părții vătămate, după caz, alte persoane, în condițiile legii. În acest caz, potrivit jurisprudenței CEDO, expuse în conținutul notei informative la proiectul examinat, lipsa bănuितului/învinitului/părții vătămate din camera de vizualizare nu lezează dreptul acestora la un proces echitabil, având în vedere că la acțiunea procesuală de audiere participă apărătorul sau reprezentantul legal al acestora.

Nerespectarea principiului responsabilizării se manifestă prin următoarele:

1. Potrivit modificărilor propuse la alin.(1) art.110/1 „audierea martorului minor se va efectua prin intermediul unui intervievator care este persoană special instruită pentru această sarcină”. În proiectul de lege supus expertizei nu este propus un mecanism transparent, eficient și democratic de evaluare a competențelor specialiștilor respectivi.

2. La alin.(3) art.110/1 se specifică: „În camera de vizualizare, pe lângă judecătorul de instrucție, pot să se afle procurorul, apărătorul bănuितului sau învinitului, psihologul, grefierul, reprezentantul legal al minorului supus audierii, reprezentantul legal al părții vătămate, după caz, alte persoane, în condițiile legii”. Sintagmele „pot să se afle” și „după caz, alte persoane, în condițiile legii” încalcă principiul responsabilizării organelor decizionale în procesul penal, împuternicindu-le cu dreptul discreționar de a stabili unilateral cercul de participanți la audiere, deoarece lista acestora nu este prevăzută în mod exhaustiv. Așadar, deși proiectul propus urmărește scopul de a promova valorile internaționale cu privire la asigurarea protecției copiilor implicați într-un proces penal, de facto, ar putea fi promovată o lacună, care pe viitor ar putea genera aplicarea eronată a acestor prevederi în practică.

9. Nivelul de corespundere a proiectului/actului normativ normelor constituționale. Proiectul/actul normativ este conform Constituției.

10. Nivelul de corespundere a proiectului/actului normativ legislației corelative. Proiectul/actul normativ este conform parțial legislației corelative. Suntem de părere că, proiectul actului normativ supus expertizei, deși are drept scop promovarea unei justiții prietenoase copiilor și asigurarea protecției copiilor implicați într-un proces penal, în varianta propusă nu poate fi recomandat spre adoptare din motivul că, prin acesta se urmărește modificarea procedurii de efectuare a unei acțiuni procesual-penale cu implicarea martorilor/victimelor/părților vătămate minore în vârstă de până la 14 ani - și anume a audierii. Contactul copilului cu alți participanți la procesul penal ar putea avea loc și în cadrul altor acțiuni procesual-penale, în special în cadrul confruntării.

Considerăm necesar, ca prin același proiect de lege să fie completat art.113 CPP cu alin.(7), care ar avea următoarea formulare: "Nu poate fi efectuată confruntarea dintre martorul/victima/partea vătămată minoră în vârstă de până la 14 ani cu alți participanți la procesul penal în cauzele penale privind

infraacțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie."

11. Nivelul de corespundere a proiectului/actului normativ standartelor internaționale. Proiectul/actul normativ este conform standardelor internaționale. Proiectul actului normativ supus expertizei corespunde standardelor stabilite prin următoarele acte:

1. Convenția Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, adoptată la Lanzarote la 25 octombrie 2007, ratificată de Republica Moldova la 19.12.2011;
2. Liniile directoare pentru justiția prietenoasă copiilor, adoptate de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei la 30 iunie 2010 la Strasbourg;
3. Ghidul Națiunilor Unite pentru Justiția în probleme cu participarea Copiilor Victime și Martori ai Crimelor din 2005.

12. Nivelul de corespundere a proiectului/actului normativ jurisprudenței Curții Constituționale. Nu există jurisprudență a Curții Constituționale în domeniul de reglementare a proiectului de act normativ expertizat. În jurisprudența sa, Curtea Constituțională nu și-a expus poziția asupra domeniului de reglementare a prezentului proiect de act normativ.

13. Nivelul de corespundere a proiectului/actului normativ jurisprudenței CtEDO. Proiectul/actul normativ este conform jurisprudenței CtEDO. Nota informativă a proiectului supus expertizei conține referințe la cauze relevante, examinate de CtEDO pe problema abordată.

14. Impactul proiectului/actului normativ prin prisma drepturilor omului. Proiectul/actul normativ respectă drepturile/libertățile. Din analiza efectuată în acest raport de expertiză rezumăm că, unele opțiuni legislative incluse în acest proiect de lege vor avea un impact negativ, deoarece vor îngreuna unele drepturi și libertăți ale minorilor în cadrul unor proceduri procesual-penale.

15. Impactul gender al proiectului. Proiectul/actul normativ este gender neutru. Proiectul nu influențează diferențierea gender, nu contribuie la inegalitatea gender și generează același impact atât asupra femeilor, cât și bărbaților.

16. Analiza detaliată a textului proiectului.

Nr.	Articol	Text	Obiecții	Factorii de vulnerabilitate		
1		alin.(1) art.110/1	Audierea martorului minor ... se va efectua ... prin intermediul unui interviuator care este persoană special instruită pentru această sarcină.	În proiectul de lege supus expertizei nu se propune un mecanism transparent de evaluare a competențelor specialiștilor respectivi.	Vulnerabilitate Prevederi care limitează drepturile/libertățile; Normă lacunară și deficientă; Formulare ambiguă ce duce la interpretări diferite.	Elaborarea unui proiect de act normativ, care va stabili mecanismul de evaluare a competențelor specialiștilor, atrași în procesul penal în calitate de interviuatori.
2		alin.(3) art.110/1	În camera de vizualizare, pe lângă judecătorul de instrucție, pot să	Sintagmele „pot să se afle” și „după caz, alte	Vulnerabilitate Formulare ambiguă care admite interpretări	Se recomandă următoarea redacție a alin.(3) art.110/1: „În

		se afle procurorul, apărătorul bănuțitului sau învinuitului, psihologul, grefierul, reprezentantul legal al minorului supus audierii, reprezentantul legal al părții vătămăte, după caz, alte persoane, în condițiile legii.	persoane, în condițiile legii" încalcă principiul responsabilizării organelor decizionale în procesul penal, împuternicindu-l e cu dreptul discreționar de a stabili unilateral cercul de participanți la audiere, deoarece lista acestora nu este prevăzută în mod exhaustiv.	abuzive	camera de vizualizare, împreună cu judecătorul de instrucție, se află procurorul, apărătorul bănuțitului sau învinuitului, psihologul, grefierul, reprezentantul legal al minorului supus audierii și reprezentantul legal al părții vătămăte. Participanții la audiere adresează întrebările judecătorului de instrucție, care le transmite intervievatorului în timpul unei pauze."
--	--	--	--	---------	---

Concluzii

În concluzie, reiterăm că proiectul de lege nu poate fi propus spre adoptare în Parlament în varianta actuală, deoarece în conținutul acestuia au fost stabilite norme lacunare și deficiente, formulare ambiguă ce duce la interpretări diferite. Elementele de vulnerabilitate indicate ar putea fi înlăturate, dacă se vor realiza următoarele completări și modificări la proiectul de lege supus expertizei:

1. elaborarea un mecanism transparent de evaluare a competențelor specialiștilor care vor fi atrași în calitate de intervievatori în procesul de audiere a martorilor/victimelor/părților vătămăte minore în vârstă de până la 14 ani, în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie;
2. în conținutul alin.(3) art.110/1, sintagma "pot să se afle" se va substitui cu sintagma "se află", iar sintagma "după caz, alte persoane, în condițiile legii" se va exclude;
3. pentru a asigura coeziunea prevederilor proiectului propus cu alte norme procesual-penale, ce reglementează acțiunile procesuale cu participarea minorilor, se recomandă completarea art.113 CPP cu alin.(7), care ar avea următoarea formulare: "Nu poate fi efectuată confruntarea dintre martorul/victima/parte vătămăte minoră în vârstă de până la 14 ani cu alți participanți la procesul penal în cauzele penale privind infracțiunile cu caracter sexual, privind traficul de copii sau violența în familie."